

*Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı VIII: Ocak-Aralık 2022) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License altında lisanslıdır.

Atıf Düzeni Denizli S. 2022, *Moğolların Tarihi*. Yazar: P. C. Johannes, *Libri* VIII, 109-111.

Geliş Tarihi: 01.08.2022 | Kabul Tarihi: 10.08.2022

Elektronik Yayın Tarihi: 15.08.2022

Makale Türü: Kitap Tanıtımı

Editing: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**P. C. Johannes, *Moğolların Tarihi*, İstanbul 2022, Ötüken Neşriyat, 163
sayfa. Çev. Altay Tayfun Özcan. ISBN: 978-625-408-222-1**

Sena Denizli*

Kitabın orijinal adı “*Historia Mongalorum*”dur. Eserin arka kapağında Moğollar hakkında bilgi veren ilk Batılı olduğu belirtilen Fransisken din adamı olan Plano Carpinili Johannes’in Moğolistan seyahatinin nedenlerinden bahsedilmektedir. Johannes’in Moğol tarihi açısından önemi belirtilmektedir. Eserin kapağını açtığımızda “*Tatarlar Olarak Andığımız Moğolların Tarihi- Bir Papalık Elçisinin Moğolistan Seyahati ve Gözlemleri (1245-1247)*” başlığı yer almaktadır. Ardından eseri Latince aslından çeviren ve notlandıran Prof. Dr. Altay Tayfun Özcan’ın hayatıyla ilgili bilgiler yer almaktadır. Çevirmenin kitabı ithafından sonra içindekiler kısmı yer almaktadır.

Takdim (XI), Kısaltmalar (XV), Bir Not (XVII), Yolcunun Kronolojisi (XIX), Giriş (XXI), 1241 (XXI), Moğol Çekilişi ve Sonrası (XXIII), Moğol Korkusu, Papa IV. Innocentius ve Plano Carpinili Johannes (XXIV), IV. Innocentius’un Planı (XXVII), Bilinmeyen Topraklara (XXIX), Dönüş (XXXII), Johannes’in Seyahati Çevirileri ve Üzerinde Yapılan İncelemeler (XXXV) kısımlarıdır. Hemen altında; *Başlangıç (1-3)*, I. Bölüm: *Tatarların Toprakları, Konumu, Yapısı ve Hava Koşulları Üzerine (3-7)*, II. Bölüm: *Fizikleri, Kıyafetleri, Alışkanlıkları, Mülkleri ve Evlilikleri Üzerine (7-14)*, III. Bölüm: *İnançları, Günah Olduğuna İmandıkları Şeyler, Kehanetleri ve Arınmaları ile Gömme Adetleri Üzerine (14-31)*, IV. Bölüm: *İyi ve Kötü Huyları, Yiyecekleri ve Alışkanlıkları Üzerine (31-43)*, V. Bölüm: *Tatarların İmparatorluğunun Başlangıcı, Önderleri ve İmparatorları ile Prenslерinin Egemenliği Üzerine (43-72)*, VI. Bölüm: *Savaşları, Askeri Birlikleri, Silahları, Saldırı Sırasındaki Hileleri, Esirlere Karşı Acımasızları, Kalelere Saldırmaları, Onlara Teslim Olanlara Karşı Hainlikleri Üzerine (72-82)*, VII. Bölüm: *İnsanlarla Nasıl Anlaşma Yaparlar, Boyun Eğdirdikleri Ülkelerin İsimleri, Onlara Karşı Yiğitçe Karşı Duran Ülkeler ve İnsanlar Üzerinde Tatbik Ettikleri Zorbalıkları Üzerine (82-91)*, VIII. Bölüm: *Tatarlara Karşı Savaş Nasıl Yürütülür, Niyetleri Nedir, Silahları ve Birliklerinin Düzenine Dair, Muharebede Gösterdikleri Kurnazlıklarına Karşı Nasıl Karşı Konulur, Kent ve Kalelerin Tahkimatları, Esirler İçin Ne Yapılmalı? (91-98)*, IX. Bölüm: *Üzerinden Geçtiğimiz Bölgeleri ve Bunların Konumları, Tatar İmparatorunun ve Prenslерin Merkezi ile Orada Karşımıza Çıkan Şahidi Olduğumuz Şeyler Üzerine (99-135)*, Ek: *Polonyalı Benedikt’in Anlatısı (137-142), Bibliyografya (143-148), Araştırmalar (148-158) ve Dizin (159-163)* başlıklı bölümlerdir.

Takdim (XI) kısmında Avrupa’da yayılan Moğol tehlikesinden, Papa’nın Moğol ülkesine bir elçilik heyeti gönderme sürecinden bahsedilmektedir. Ayrıca A. T. Özcan, P. C. Johannes’in eserinin çevirisinde esas aldığı metinlerden ve notlandırma yaparken dikkat ettiği hususlardan söz etmektedir.

Bir Not (XVII) kısmında Latince metindeki ülke ve kişi isimleri, çevirideki kullanımları ve metin içerisindeki yerleri bulunmaktadır. *Yolcunun Kronolojisi (XIX)* bölümünde Johannes’e görevinin bildirilme tarihinden itibaren yolculuk sürecinin kronolojisine yer verilmektedir.

Giriş (XXI) kısmında Johannes’in seyahatinin detaylarını yazmaya nasıl karar verdiğiyle ilgili tahminlerden bahsedilmektedir. *1241 (XXI)*’de Moğolların Avrupa seferinin esaslarından, sefer sırasında yaptıklarından ve nasıl sonlandığından söz edilmektedir.

Moğol Çekilişi ve Sonrası (XXIII) bölümünde Moğolların 1242 yılındaki geri çekilmelerinin Avrupa’daki yankılarına yer verilmektedir.

Moğol Korkusu, Papa IV. Innocentius ve Plano Carpinili Johannes (XXIV) bölümünde 1245 yılında yeni-

* Lisans, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Antalya. senadenizli98@gmail.com | 0000-0003-2563-1274

den ortaya çıkan Moğol tehdidine karşı Papa'nın tavrından, Johannes'in içinde bulunduğu tarikattan ve hayatından bahsedilmektedir.

IV. *Innocentius'un Planı* (XXVII) bölümünde Papa'nın Johannes'e görevini tebliğ ettiğinde hissettiklerini seyahatnamesinde anlattığı bölüme yer verilmektedir. Ayrıca Moğolları ziyareti için nasıl ikna ettiğinden bahsedilmektedir.

Bilinmeyen Topraklara (XXIX) bölümünde Carpinili Johannes ve heyetinin doğu yolculuğunda yaşadıklarından söz edilmektedir. Johannes'in Moğolistan günleri hakkında bilgi verilmektedir.

Dönüş (XXXII) kısmında Johannes'in Moğol tasvirinin batılılar üzerindeki etkileri ve bunun ilerleyen süreçte Osmanlı, Safeviler gibi devletlerle kuracakları ilişki üzerinden değerlendirilmektedir. *Johannes'in Seyahati Çevirileri ve Üzerinde Yapılan İncelemeler* (XXXV) bölümünde Johannes'in seyahatnamesinin entelektüel çevredeki etkilerinden, eserin yazmalarının çoğaltılması sırasında yaşanan zorluklardan bahsedilmektedir. Eserin Türk tarihi açısından önemi açısından kısa bir değerlendirmeye yer verilmektedir.

Başlangıç (1-3) bölümünde P. C. Johannes'in yolculuğuna karar verilme sürecinden ve onun yolculuğa olan yaklaşımından bahsedilmektedir.

I. Bölüm: *Tatarların Toprakları, Konumu, Yapısı ve Hava Koşulları Üzerine* (3-7) kısmında ülkenin bölgelerinin birbirinden farklı coğrafyasından, düzensiz hava koşullarından ve coğrafyanın insan yaşamı, karakteri üzerinden etkilerinden bahsedilmektedir.

II. Bölüm: *Fizikleri, Kıyafetleri, Alışkanlıkları, Mülkleri ve Evlilikleri Üzerine* (7-14) bölümünde genel olarak ülkenin insanlarından bahsedilmektedir. Fiziklerinin diğer tüm insanlardan farklı olmasından, sakal şekillerinden, kadınların giyim tarzlarından ve erkeklerin alabildikleri eş sayısından söz edilmektedir.

III. Bölüm: *İnançları, Günah Olduğuna İmandıkları Şeyler, Kehanetleri ve Arınmaları ile Gömme Adetleri Üzerine* (14-31) bölümünde ise insanların inançlarını nelerle bağdaştırdıklarından, günahları atalarından gelme geleneklerle ayırt ettiklerinden, ölen kişinin önemine göre gömme şekillerinin olmasından bahsedilmektedir.

IV. Bölüm: *İyi ve Kötü Huyları, Yiyecekleri ve Alışkanlıkları Üzerine* (31-43) bölümünde ülke insanlarının kademe ayırt etmeksizin insanlara olan saygılarından, kadınların namuslu olmasından söz edilmektedir. Ayrıca Moğolların kendi halkları dışındaki insanlara her kötülüğü yapabileceklerine dikkat çekilmektedir. Zina ve bunun gibi toplumsal yasaklar durumunda neler yapılacağına dikkat çekilmektedir.

V. Bölüm: *Tatarların İmparatorluğunun Başlangıcı, Önderleri ve İmparatorları ile Prenslerinin Egemenliği Üzerine* (43-72) kısmında ise doğu tarafındaki toprakların "Mongal" adıyla anılmasından; bu topraklarda yaşayan dört halktan, gelişen olaylardan uzun uzadıya ele alınmaktadır.

VI. Bölüm: *Savaşları, Askeri Birlikleri, Silahları, Saldırı Sırasındaki Hileleri, Esirlere Karşı Acımasızları, Kalelere Saldırmaları, Onlara Teslim Olanlara Karşı Hainlikleri Üzerine* (72-82) bölümünde ordu isimlendirilmesine, savaş esnasında kaçma durumu olursa doğacak sonuçlara, savaşta kullanılacak olan silah türlerine değinilmektedir. Sefer sırasında önden giden grubun eylemlerine değinilmektedir. Savaşa duklerin ve prenslerin katılmamasından, savaş sırasında esir alınan kişileri çıkarları doğrultusunda kullanamadıklarında neler yaptıkları kaleme alınmıştır.

VII. Bölüm: *İnsanlarla Anlaşma Yaparlar, Boyun Eğdirdikleri Ülkelerin İsimler, Onlara Karşı Yiğitçe Karşı Duran Ülkeler ve İnsanlar Üzerinde Tatbik Ettikleri Zorbalıkları Üzerine* (82-91) bölümünde ise Moğolların kendilerine boyun eğen insanlar dışında kimseyle barış yapmadıklarından söz edilmektedir. Ayrıca Cengiz Han'ın emirleri üzerinde durulmaktadır. Egemenlik sağlandıktan sonra oluşan durumlardan ve çeşitli fırsatlardan bahsedilmektedir. Fethettikleri ülkelerin isimleri ve onlara karşı koyan ülkelerin isimleri detaylı olarak açıklanmaktadır.

VIII. Bölüm: *Tatarlara Karşı Savaş Nasıl Yürütülür, Niyetleri Nedir, Silahları ve Birliklerinin Düzenine Dair, Muharebede Gösterdikleri Kurnazlıklarına Karşı Nasıl Karşı Konulur, Kent ve Kalelerin Tahkimatları, Esirler İçin Ne Yapılmalı?* (91-98) kısmında Tatarların niyetleri üzerinde durulmaktadır. Savaş sırasında bir bölgenin diğerine yardım etmemesi halinde neler yapıldığından bahsedilmektedir. Ayrıca karşı orduyu tamamen yok etmeden bölgeyi ele geçirmeye çalışma durumunda neler olduğundan bahsedilmektedir. Tatarların insanları açık yerde harp etmektense kapalı alanda tutmayı tercih ettikleri söylenilmektedir.

IX. Bölüm: *Üzerinden Geçtiğimiz Bölgeleri ve Bunların Konumları, Tatar İmparatorunun ve Prenslerinin Merkezi ile Orada Karşımıza Çıkan Şahidi Olduğumuz Şeyler Üzerine* (99-135) adlı bölümde ise genel olarak P. C. Johannes'in Tatarlara nasıl gittiği konusunda anlattıkları üzerinde durulmaktadır. Yolculuk sürecinde nerelerde durduğundan, kimlerle iletişim kurduğundan, yapılan yardımlardan, aldığı tehditlerden bahsedil-

mektedir. Kiev'e varmadan önce ölecek derecede hasta olduğundan ve bu şartlar altında neler yaptığından bahsedilmektedir. Rusya'nın Büyük Dükü Yaroslav'ın zehirlenme sonucu ölümü anlatılmaktadır. Ayrıca Tatarların yabancılarla aralarında aracı olmadan şahsi olarak konuşmadıkları söylenilmektedir. Geri dönüş yolunda yaşadığı zorluklara işaret edilmektedir.

Ek: *Polonyalı Benedikt'in Anlatısı* (137-142) kısmında ise Polonyalı Benedikt'in gözünden seyahatin farklı kısımları anlatılmaktadır.

Bibliyografya (143-148), *Araştırmalar* (148-158) ve *Dizin* (159-163)'in ardından "Moğolların Büyük Hanı Güyük'ün Plano Carpinili Johannes aracılığıyla Papa IV. Innocentius'a gönderdiği Farsça ferman. Bu metin Latince'ye de tercüme edilmiştir ki bunun Türkçe çevirisi Ek kısımda yer alan Polonyalı Benedikt'in seyahat raporunda kayıtlıdır" notuyla fermanın orijinal haline yer verilmektedir (141-142).

Sonuç olarak Orta Asya topluluklarının pek çoğu gibi Moğol tarihine dair sınırlı sayıda yazılı metin bulunmaktadır. Altay Tayfun Özcan tarafından çevrilen eser hem bu yönüyle tarihçiler için önemli bir kaynak niteliği taşımakta hem de Batılı bir bürokratin "Tatar" ülkesine bakışını sunması yönüyle dikkate değerdir. Seyahatnameler titiz çalışıldığı takdirde bize resmi kayıtların veremeyeceği zengin sosyokültürel veriler sunmaktadır. Çeviri yaparken yazarın Latince terimleri açıklaması ve seyahatin kronolojisi hakkında bilgi vermesi okuyucuya kolaylık sağlamıştır. Moğol tarihine ilgi duyan ve/veya Moğol tarihi çalışan herkesin rahatlıkla anlayacağı bir çeviri Türkçe literatüre kazandırılmıştır.